

אף הן היו באותו הנס
חיוב נשים בהדלקת נר חנוכה

In Honor of the Bat Mitzvah
of my Daughter Tamar

Rabbi Efrem Goldberg
Boca Raton Synagogue

- I. Source of Af Hein – R' Yehoshua ben Levi
 - a. Shabbos 23a – Ner Chanukah
 - b. Megillah 4a – Megillah
 - c. Pesachim 108a – Arba Kosos

- II. Chidush
 - a. Tosafos – without this rule to obligate, they would be exempt because of mitzvas asech she'hazman gerama
 - b. Griz (Erchin 3a) – Does af hein remove the exemption of zman gerama or it remains zman gerama but it is an exceptional obligation?
 - i. Avadim she'einam meshuchrarim – if zman gerama exemption is removed they are obligated as well. If it remains but this is an exception, the exception doesn't apply to avadim only nashim.
 - c. Minchas Asher disagrees with Griz

- III. What Does Af Hein Mean?
 - a. Rashi – Yevanim were gozeir on women and a woman was catalyst of miracle
 - b. Rashbam
 - c. Ran – The daughter of Rav Yochanan Kohen Gadol
 - d. Tosafos – af hein means they were also at great risk and were saved.
 - e. Nafka mina
 - i. Beis Yosef (589:1) – avadim einam meshuchrarim who were mal and taval and obligated in mitzvos like a woman. If the reason of obligation is because they were threatened, avadim also threatened. If the reason is because of catalyst for miracle, they are exempt.

- IV. Why Not Af Hein With Other Mitzvos?
 - a. Rabbeinu Tam women are obligated in shalosh seudos because of af hein with the miracle of the mann.
 - i. Maharam (siman 473) disagrees and says there was no direct threat so reason doesn't apply
 - ii. Mishna Berura 291:26 – halacha l'maaseh
 - b. Chassam Sofer – Why aren't women obligatd in tefillin which is zecher l'neis of Egypt and they too benefited?
 - c. Tosafos (megillah 4a) what about matzah? Why must we learn it from chametz, why not af hein hayu?
 - d. Tosafos (Pesachim 108b) – what about Sukka? Why are women exempt, what happened to af hein?
 - e. Perhaps these questions led Rashi to conclude that af hein refers to women being catalyst of the miracle, not beneficiaries of it.
 - f. Tosafos answers that af hein only works to obligate in a mitzvah derabanon but not deorysa.
 - i. Birkei Yosef o.c. 473:15 – af hein works on a mitzvah deorysa but only enough to create a chiyuv derabanon.
 - g. Rabbi Soloveitchik in name of his father Rav Moshe
 - i. Harerei Kedem #173 and Igros Ha'Grid 91-92
 - ii. Af hein doesn't apply to any mitzvah that commemorates a miracle. It only applies if the mitzvah includes an obligation to publicize the miracle.

- V. What about Hallel?
 - a. Tosafos – women are exempt from Hallel on sukkos and shavuos because of zman gerama but obligated on pesach because of 4 kosos.
 - b. Rav Ovadia (Yechaveh Da'as 1:78) has a similar idea to the Rav to explain why women aren't obligated in Hallel because of af hein.

- VI. Nature of chiyuv of af hein
 - a. Can a woman be motzi a man in megillah?
 - i. Rambam (hilchos megillah 1:1-2) doesn't distinguish man from woman
 - ii. Behag (Tosafos sukkah 38a) – woman cannot be motzi a man in megillah. What about Chanukah?
 - b. Can a woman be motzi a man in hadlakas neiros? Is megilla that archetype or Chanukah?
 - i. Rav Lichtenstein three possibilities:
 1. Megilla and Chanukah are the same. If woman can be motzi in megillah they can in Chanukah
 2. Generally women can be motzi men because of af hein, but megillah is an exception and women can't.
 3. Af hein creates a lower level chiyuv and never allows a woman to be motzi a man in either megilla or Chanukah.

1. Shabbos 23a

והשתא דאמרינן
הדליקה עושה מצוה דהדליקה חרש שומה
וקטן לא עשה ולא כלום דאשה ודאי מדליקה
דא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר הנוכה
⁽⁶⁾ שאף הן היו באותו הנס:

2. Megillah 4a

מעיקרא ש"מ ⁽⁶⁾ ואריב"ל נשים חייבות במקרא
מגילה ⁽⁵⁾ שאף הן היו באותו הנס ואמר רבי
יהושע בן לוי פורים שחל להיות בשבת
שואלין ודורשין בענינו של יום מאי אריא

3. Pesachim 108a

ואמר ר' יהושע בן לוי נשים חייבות בארבעה כוסות הללו
⁽⁶⁾ שאף הן היו באותו הנס ⁽⁵⁾

4. Tosafos Pesachim 108a

שאף הן היו באותו הנס. ואי לאו האי טעמא לא היו חייבות משום
דנשים פטורות ממלות עשה שהזמן גרמא ⁽⁵⁾ אף ע"ג דלרצעה
כוסות דרצנן כעין דלורייתא תיקון ⁽⁶⁾: **היו** באותו הנס. פי' רצנ"ס

5. Griz

R' Velvel - Erchin 3a

רף ג' ע"א. דאמר ריב"ל נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס
יש להספק אם הפירוש דמטעם זה ליכא בהו פטורא דמ"ע שהזמ"ג דדין דמ"ע
שהזמ"ג שייך אף במצוה דרבנן וממילא נכללו בחיובא דקריאת המגילה הנאמר
באנשים, או דהו חיוב מיוחד לנשים מטעם זה דאף הן היו באותו הנס, ונפ"מ
לעבדים, דאם נכללו בקריאת מגילה הנאמר באנשים גם עבדים ממילא חייבים וליכא
בהו פטורא דמ"ע שהזמ"ג. אבל אם באמה גם עתה איכא בהו פטורא דמ"ע שהזמ"ג
ורק דהוא דין חיוב מיוחד לנשים מטעם דאף הן היו באותו הנס, נא"כ הרי הוא
דין חיוב מיוחד להן אבל עבדים הדרו לדינם נפטורים מטעם מצוה עשה שהזמ"ג.

6. Minchas Asher

Moadim page 181

אגור החמטה

ה

והנה כתב הרמב"ם (נפ"א מהל' מגילה הל"א) "והכל חייבין בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים" ובלח"מ כתב דמשמע מדבריו דעבדים שאינם משוחררים פטורים. ובב"י סי' תרפ"ט כתב דלדברי המפרשים דאף הן היו באותו הנס היינו דע"י-אשה נעשה הנס אפשר דאין ללמוד מנשים לעבדים ורק להמפרש דאף הן היו באותה סכנה יש לחייבם מטעם זה כיון דמולים היו.

(ואין להקשות על דבריו דכיון דהוקשו עבדים לנשים מה אכפ"ל מהו טעם חיובן. די"ל דכל ההיקש מאשה שייך דוקא לגבי מצוות דאורייתא ולא מצוות דרבנן כיון שבמצוות דרבנן יש לדון-בשורש הדבר אם הטעם שתיקנו חכמים לחייב את הנשים שייך גם בעבדים).

והגרי"ז כתב נפק"מ בין שני הצדדים האלו לגבי עבדים שאינם משוחררים דאע"פ שחייבין במצוות כאשה, מ"מ י"ל דלגבי מגילה אינם כנשים דדוקא נשים יש להם סיבת חיוב מחודשת מחמת שהנס נעשה על ידן וזה ל"ש לגבי עבדים אבל אי נימא דאף הן היו באותו הנס מבטל את הפטור של מ"ע שהז"ג נראה דכיון דהוקשו עבדים לנשים אף עבדים יתחייבו במקרא מגילה.

אך יש מקום לדחות דאפשר דאע"פ שעבדים הוקשו לנשים מ"מ אין זה אלא לגבי החיוב הכללי במצוות עשה שהזמ"ג אבל כאן שסיבת חיובן היא "שאף הן היו באותו הנס" מסתבר שלא הוקשו לגבי זה עבדים לנשים ואין הכרח לדבריו.

נעשה על ידן", ואף להטעם שאף עליהם נגזרה גזירה מסתבר שלא נכללו בגזירה זו כמו שבכל הדורות לא נכללו בגזירות של כלל ישראל דלא מבני ישראל המה, ולכן לכל הדרכים עבדים פטורים ממקרא מגילה.¹⁰⁰

ומ"מ מבואר דהב"י תלה דין עבדים בשני דרכי ההבנה באף הן היו וכו', ויש לציין דבפירוש ר' אברהם מן החר (מגילה ד' ע"א) כתב דעבדים פטורים ממקרא מגילה לכו"ע דלהרשב"ם אין לחייבן משום דאינם בכלל "עיקר הנס

7. Rashi Shabbos

למנות חנוכה צ"ש: ומדליקה. למנות הלילה: היו באותו הגם. שגזרו יונים על כל צמולות הנשאות להיצעל לטפסר תחלה" ועל ד- אשה נעשה הנס¹⁷: אכסנאי. אורח: בתר דנסיבי. ופעמים שהייתי

9. Ran

שאף הן היו באותו הגם. שגזרו יונים על כל הצמולות הנשאות שיצעלו להגמון תחילה וע"י אשה נעשה נס דאמרינן צמדרש דצתו של יוחנן האכילה לראש האויצים גבינה לשכר אותו ותתכה את ראשו וצרחו כולם ועל זה נהגו לאכול גבינה צמנוכה:

8. Rashbam Pesachim

רשב"ם

שאף הן היו באותו הגם. לאמר צמס' סוטה (ד' יא:) צשכר נשים דלקמיות שהיו צאותו הדור נגאלו וכן גבי מקרא מגילה אמר הכי משום דעל ידי אסתר הוה וכן גבי חנוכה צמס' צבת (ד' כג. ¹⁷) לשון מורינו הלי¹⁷: אמר

כוסות דרצנן כעין דאורייתא תיקון¹: ה"ן באותו הגם. פי' רשב"ם שעל ידם נגאלו וכן צמגילה ע"י אסתר וצמנוכה ע"י יהודית וקשה

10. Tosafos Pesachim 108b

דאף משמע שאינן עיקר ועוד דצירושלמי² גריס שאף הן היו צאותו ספק משמע צאותה סכנה דלהשמיד להרוג ולאצד והא דאמרינן³ דפטורות מסוכה אע"ג דאף הן היו צאותו הנס כי צסוכות הושצתי⁴ התם צעשה דאורייתא אצל צארצעה כוסות דרצנן תיקנו גם לנשים כיון שהיו צאותו הנס⁵: שתאן די יצא. משמע

וישראלים דוקא הוא דמיחייבי: ובמ"ש ועבדים. צעצדים משומחרים מיירי וכדכתבו הרמב"ם (מגילה פ"א ה"א) וסמ"ג (ריש הלי מגילה) דאילו עצדים שמלו וטצלו לשם עצדות מדין נשים שהזכיר אחר כך הוא נלמד דכל מצות שהאשה חייצת צהן העצד נמי חייצ צהן ואף על פי שאין חיוב האשה צמנותה אלא מטעם שאף הן היו צאותו הנס הא מההוא טעמא איכא לחיובי עצדים שגם הם היו צספק סכנה כיון דמולים היו ומיהו לדצרי המפרשים ב דאף הן היו צאותו הנס היינו לומר שעל ידי אשה נעשה הנס אפשר דאין ללמוד מנשים לעצדים וכיון דהויא מצות עשה שהומן גרמא עצדים פטורים:

11. Beis Yosef

589:1

ד. (בענין שלש סעודות).

מהדיא דמצילין לא הבאתי ראייה כי אם מהאי דהשלים במיני תרנימא. ואעינ דפירי לא בעי סבה סעודה להשלים ייד סעודות חשיבי, ולא גרע טמטייל בסכה דטיוול לא בעי סכה מימ מצוה קעביר, הינ אעינ דפירי לא בעי סכה מימ מצוה קעביר. חרע דלרי אליעזר הוי השלטה ודבר פשוט הוא בכוליה תלמודא סחם שלש סעודות בסח אבל הבא להשלים במיני תרנימא יצא – ונשים אם חייבות, נראה דאף הם היו באותו הנס דמן לחם משנה היה לכלם, וכן חייבות לבצוע על שתי-ככרות (ועוד דמי עשהנ) דרבנן שוה בכלג).

12. Sefer Ha'Yashar 70:4
Rabbeinu Tam

13. Mishna Berura 291:26

ממצה כתושה או בבשר ודגים או פירות: ך (כו) חייבות בסעודה שלישית. דלכל (יג) מילי דשבת איש ואשה שוין, כמו שנתבאר בסיומן רעא; ועוד, שגם הם היו בנס של המן, ועל כולם אמר "אכלוהו היום", דמזה נלמד חיוב שלש סעודות בשבת:

תשובה קפה

השם חכמה בטחנות, ישיגוהו שובע שמעוה, ואור צת וצחצחות. וינהלו על מי מנחות, להיה אהובי כנפשי מחותני הרב הגאון המופלא ומסלג כש"ת מו"ה בונם גינם ג"י אב"ד ור"מ דק"ק מ"ד יע"א:

14. Chassam Sofer O.C. 185

יקרת מכתבו כגיטני יום אחמול ציוס התענית, ולכויות אמרתיו חביבים עלי אמרתי להשפיע עכס כיוס יום שמתחיתו ותכי לי למשיבת נפש. וצ"ד אשר שדר לן חורפה ואיבו חוליא מתקו לחכי דברי תורתו, ואשר נתקשכ להסוצרים דאף כן היו צאותו כנס סכרה דאורייתא היא [מי חוס מגילכ די ע"א די"ה שאף] לחייב נשים צמנות עשכ שכזמן גרמא, הא אצובון דכולהון תפילק דילפיין כל התורכ מהס לפטור מייע שכז"ג [קידושין ל"ד ע"א] ותפילין גופי כתיב צכו סוף פרשת צל כ"י ציד חזקב וגר, וכרי נשים היו צאותו כנס ואפי"כ פטורין מתפילין, ואי"כ הוא הדין כל מלות עשכ שכזמן גרמא אף על פי שהיו צאותו כנס יפטרו, אלו דברי פרי"ט. וכוא הדין דקשכ נמי למכ לי זכור ושמור בדבור אחד לחייב נשים [בקידוש כיוס, צרכות כ"י ע"צ] תיפוק לי דבדורות שניות חלכ שנת ביאת מלרים ואמריין צ"י ערצי פסחים [ק"י ע"צ] דלריך לומר בקידוש כיוס זגר ליאת מלרים וכתבו תוס' שם [די"כ למען] דפריך בא"ת צ"ש – יג"ל, שחס בגמטריא ע"ל מלאכות שאמרו צצנת זכר ליאת מלרים ע"ש, ואס כן פשיטא דנשים חייבות שאף בן היו צאותו כנס ולמכ לי היקשא דזכור ושמור. וכן יש לבקשות צפרק החכלת [מיא ע"א] דאמר ר' יכודכ רמא חוטי אפרומא דאינשי ציהי, ומקשכ כשי"ס מדרמי שמע מינה ס"ל ליגב זמן ליאת אס כן אמאי מצרך בכל אפרא ע"ש, ומאי קושיא, דלמא לעולם ס"ל לילכ לאו זמן ליאת וכו' דחייבות נשים צליאת משום שכן היו כנס ליאת מלרים וכתב צליאת ליאת מלרים וכתב צ"י [ס"י ח' די"כ ומחזיר] צשס כמדרש דבקריעת יס סוף ככרצ בצריאל שיקרעו כמים שלפניכס צכות ליאת שלפניכס, ושל אחריכס צכות ליאת שלאחריכס, ואי"כ כיון שכנשים היו צאותו כנס יתחייבו צליאת אפי"כ דלילכ פטור מליית:

15. Tosafos
Megilla 4a

שאף הן היו באותו הנם. פירש רש"ם^ט שעיקר הנם היה על ידן צפורים על ידי אסתר בחנוכה על ידי יהודית בפסח שבזכות דקנייות שבאותו הדור נגאלו^ז וקשה ללשון שאף הן משמע שהן טפלות ולפירושו היה לו לומר שהן^ז לכך נראה לי שאף הן היו צפוק דלהשמיד ולהרוג^ז וכן צפוק שהיו משועבדות לפרעה במצרים^ז וכן בחנוכה הגזירה הייתה מאד עליהן^ז. גבי מנה יש מקשה למה לי היקשא^ז דכל שיטנו צבל תאכל חמץ ישנו צקום אכול מנה חיפוק ליה מטעם שהן היו באותו הנם וי"ל דמשום האי טעמא לא מחייבא אלא מדרבנן אי לא מהיקשא ורבינו יוסף איש ירושלים תירץ

דסלקא דעתך למיפטרה מגזירה שיה דט"ו ט"ו דחג הסוכות כדפי' פרק אלו עוברין (פסחים מג: ד"ה סלקא^ז): **בסך** ואומר על הנסים

16. Hareirei Kedem
Rav in name of R' Moshe

סימן קעג

בענין אף הן היו באותו הנם

הנם, להכי לא אמרינן בתפילין להאי דינא דאף הן היו באותו הנם.

וסימן לדבר לידע באיזו מלוא יש בקיומה משום פרסום הנם ובאיזו מלוא לא, הוא תקנת חז"ל בצרכת שעשה נסים, שנראה שלא תיקנו צרכה זו אלא באותם המלוות שיש בעלם עשייתן משום פרסומי ניסא. והנה מלינו בגמ' רק בג' מקומות שהנשים חייבות מטעמא דאף הן היו באותו הנם, במקרא מגילה ובנר חנוכה ובארבע כוסות [כדאיתא בפסחים (קה, א)], ודוקא בהנך ג' מלוות תקנו חכמים לצרך צרכת שעשה נסים, דמה שאלו מצרכים צליל פסח אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים וכו' היא צרכת שעשה נסים שנתקנה על המלוא דארבע כוסות, זתו"ד הגר"מ ז"ל.

ובאמת מפורש כן בפיוט אלקי הרוחות שאומרים בשבת הגדול, "ואחר כך קדוש וזמן ואינו אומר נס עדיין שרריך לאמרו באגדה וראוי לכופלו איך", ע"כ. והיינו שלא אומר עכשיו בקידוש צרכת שעשה נסים משום שרריך לאמרו בצרכת אשר גאלנו.

גם נראה עוד סימן לידע אם עיקר קיום המלוא הוא לפרסומי ניסא, אם הוא חייב להוליא

שבת כג, א, "אמר ר"י בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנם". וכה"ג איתא נמי במגילה (ד, א) אריב"ל נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנם, ועי"ש בתוס' ד"ה שאף הן שכתבו בחד תירולא דאף במלוות דאורייתא יש לחייב נשים עכ"פ מדרבנן מכא האי טעמא. ומקשים העולם דא"כ לחייבו נשים במלות תפילין, דטעם מלות תפילין הוא כדכתיב בקרא למען תהיה תורת ה' צפידך כי ביד חזקה הוליאך ה' ממצרים, ואף הן היו באותו הנם.

ותירץ בזה הגר"מ ז"ל דיש לחלק בין מלוא שעלם קיומה הוא בכדי לפרסם את הנם, והחפלא של המלוא הוא פרסומי ניסא, לצין מלוא שיסוד חיובה הוא זכר לנס, אבל אין צורך קיומה לתא דפרסומי ניסא כלל, וכל דברי התוס' שכתבו דהנשים חייבות במלוא שאף הם היו באותו הנם, היינו דוקא במלוות שעלם קיומם יש צו משום פרסומי ניסא, אבל במלוות שאמנם יסוד חיובם הוא זכר לנס, אך אין בקיומן משום פרסום הנם, בכה"ג לא אמרינן שיתחייבו גם הנשים, וא"ש צפשיטות מה שאין חייבות במלות תפילין, דמהך קרא דלמען תהיה תורת ה' צפידך וגו', לא למדנו אלא שזהו יסוד חיוב המלוא זכר ליציאת מצרים, אבל מ"מ אין בעלם מעשה הנחת תפילין שום ענין של פרסום

נרות חנוכה אפילו עני המתפרנס מן הלדקה חייב,
ועיין ברמז"ס פ"ד מהל' חנוכה הי"ג וצמ"מ סס.

יותר מחומש שבכסיו, דהא קיי"ל דהמצזז לא
יצזז יותר מחומש, ולקיום מלות ד' כוסות והדלקת

17. Tosafos
Sukka 38a

מי שהיה עבד ואשה. משמע כאן
לאשה פטורה מהלל כוסות וכן
גרמא היא אע"ג דזהלל לילי פסחים
משמע צפרק ערצי פסחים (דף קט.).
דמחייבי צד' כוסות ומסתמא לא תיקנו
ד' כוסות אלא כדי לומר עליהם הלל
ואגדה שאני הלל דפסקה דעל הנס צא
ואף הן היו צאותו הנס¹ אצל כאן לא על הנס אמור:

18. Yechave Da'as 1:78
R' Ovadia Yosef

סימן עח

שאלה: האם הנשים חייבות לגמור את החלל עם ברכותיו בימי חנוכה, מטעם
שאף הן היו באותו הנס, וכמו שאמרו חז"ל ביוצא בזה (בשבת כג.):
„נשים חייבות בהדלקת נרות חנוכה, שאף הן היו באותו הנס". או שמוא יש
לחלק בזה בין אמירת החלל להדלקת נרות חנוכה?

ברוך הוא ונפלאותיו, וכמו שאנו אומרים בנוסח על הנסים (והמקור במסכת
סופרים פרק כ' הלכה ו.): „הנרות הללו קודש הם, ואין לנו רשות להשתמש
בהם, אלא לראותם בלבד, כדי להודות לשמך על נסוך ועל נפלאותיך ועל
ישועותיך". לפיכך גם הנשים שהיו באותו הנס חייבות לפרסם הנס, אבל
אמירת הלל, אע"פ שגם הוא נאמר לשם פרסומי ניסא (כמבואר בברכות יד.),
אבל אין זה אלא בינו לבין קונו. ולכן לא חייבו חז"ל את הנשים בקריאתו
בחנוכה, כדי להשוות מדותיהם בדין אמירת החלל לנשים, שכשם שהן פטורות
מאמירת החלל בכל הימים טובים, כך פטורות הן מאמירתו בחנוכה. דכל
דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון (פסחים קטז:). ורק באופן יוצא מן החלל
חייבו חז"ל את הנשים בהלל של ליל פסח, משום מצות ארבע כוסות, מפני
שארבע כוסות נתקנו על ארבע מצות של ליל פסח, והם: כוס א' על הקידוש,
וכוס ב' על ההגדה, וכוס ג' על ברכת המזון, וכוס ד' על החלל, ותואיל והחלל
קשור קשר כל ינתק מכוס הרביעי, לכן נתחייבו בו הנשים. ובספר מנחת פתים
(סי' תרפג) הוכיח מדברי התוספות (מוכה לח.) שנשים חייבות בהלל של חנוכה.
וכן כתב בשו"ת התעוררות תשובה חלק א' (סי' נא). ע"ש. ובשו"ת בית
שערים (סי' שנמ) כתב שאף התוספות יודו לדברי הרמב"ם שנשים פטורות
מההלל של חנוכה. ע"ש. ועוד האריכו בזה האחרונים. ולמעשה העיקר כדברי
הרמב"ם שנשים פטורות מאמירת החלל של חנוכה, ואם ירצו להחמיר על
עצמן ולקרוא החלל „בלי ברכת", תבוא עליהן ברכת טוב. וישאו ברכה
מאת ה' (**).

א קריאת המגילה בזמנה מצות עשה מדברי סופרים. והדברים ידועים שהיא תקנת הנביאים. והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים [וגרים ועבדים משוחררים. ומחנכין את הקטנים לקרותה. ואפילו נכונים בעבודתן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה. וכן מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולן נדחין מפני מקרא מגילה. ואין לך דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה וגו' שאין לו קוברין שהפוגע בו קוברו תחלה ואחר כך קורא: **ב** יאחד הקורא ואחד השומע מן הקורא יצא ידי חובתו והוא שישמע מפי מי שהוא חייב בקריאתה. לפיכך אם היה הקורא קטן או שומע השומע ממנו לא יצא: **ג** מצו

19. Rambam
Hilchos Megilla 1:1-2

20. Tosafos Sukka 38a
Behag

דמנות עשה שהזמן גרמא הוא: **באמת** אמרו בן מברך לאביו. אין זה מענין משנתנו ולא מיייתי ליה אלא אגב גררא דמצא לו מאירה דהכא לא איירי במקרא אורח דצפ' מי שמתו (ברכות דף כ: ע"א) רוצה לדקדק מכלן דנשים חייבות בצרכת המזון דאורייתא מדמוציאה אחרים ידי חובתן ופריך קטן איכא למימר דאורייתא אלא הצ"ע דאכל שיעורא דרצנן ומפיק דרצנן וצתוספתא^א קתני גבי צרכת המזון דאין אשה ועד וקטן מוציאין את הרצים ידי חובתן ואיכא לאוקומי כשאל כל שיעורא דאורייתא ואין יכול לדקדק מכלן דצרכת המזון דאורייתא דלמא לא הוי דאורייתא^ב כיון דאין מטרפות לזימון כדתנן פרק שלשה שאכלו (ט"ז דף מה.) אין מוציאין את פ' שהאיש מוציאין שאני איש דחשיב טפי אי נמי משום דרצים זילא צהו מלתא דהרי מגילה דנשים חייבות צה ופירש צה^ג דאין נשים מוציאין את הרצים ידי חובתן צמגילה:

בניגוד לדעת הרמב"ם, התוספתא במגילה (לפי אחת הגרסאות) כותבת שנשים אינן יכולות לקרוא מגילה ולהוציא גברים ידי חובתם, וכך פסק הבה"ג. מה הדין לדעתו בהדלקת נרות חנוכה? לכאורה, ניתן להעלות שלוש אפשרויות עקרוניות:

1. דיני נר חנוכה זהים לדיני מקרא מגילה, ואם נשים יכולות להוציא גברים ידי חובת מגילה - הן גם יכולות להוציא אותם ידי חובת נרות חנוכה.

2. באופן כללי, נשים יכולות להוציא גברים ידי חובתם, שהרי "אף הן היו באותו הנס". מצנת מקרא מגילה היא חריגה, מסיבה מסויימת, ונשים אינן יכולות להוציא בה את הגברים.

3. רמת החיוב משום "אף הן היו באותו הנס" היא נחותה, ובאופן כללי נשים אינן יכולות להוציא גברים ידי חובתם, אך הדלקת נר חנוכה היא מצווה חריגה (משום מה), ונשים יכולות להוציא בה גברים.

21. R' Aharon
Lichtenstein